

Gabriel Boroi

Mirela Stancu

Fișe de procedură civilă

Ediția a 3-a, revizuită și adăugită

Editura
Stamangiu
2025

FIȘA NR. 4

PARTICIPANȚII LA PROCESUL CIVIL

I. INSTANȚA

1. Compunerea și constituirea instanței

1.1. Considerații introductive

Noțiuni
<p>– prin <i>compunerea instanței</i> se înțelege alcătuirea sau formarea instanței de judecată cu numărul de judecători prevăzut de lege;</p> <p>– prin <i>constituirea instanței</i> se înțelege alcătuirea ei complexă, cu toate organele și persoanele prevăzute de lege, respectiv participarea, alături de judecătorul unic sau, după caz, de completul de judecată, a grefierului, a asistenților judiciari, a magistratului-asistent (la Înalta Curte de Casație și Justiție), precum și a procurorului;</p> <p>– atât compunerea, cât și constituirea instanței reprezintă o componentă a cerinței ca instanța să fie stabilită prin lege, cerință impusă de exigențele dreptului la un proces echitabil;</p> <p><i>Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului:</i></p> <p>→Expresia „instituită de lege” de la art. 6 parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului înseamnă, de asemenea, „instituită potrivit legii” (...). În plus, expresia „instituită de lege” nu se referă numai la temeiul legal pentru însăși existența unei „instanțe”, ci și la respectarea de către instanță a normelor speciale care o reglementează (...) și la alcătuirea completului de judecată din fiecare cauză (...), astfel că, în principiu, o încălcare de către o instanță a dispozițiilor legale interne referitoare la constituirea și alcătuirea organelor judiciare dă naștere unei încălcări a art. 6 parag. 1 (C.E.D.O., Hotărârea din 17 decembrie 2013, <i>Jenița Mocanu împotriva României</i>, parag. 37 și 38, https://hudoc.echr.coe.int);</p> <p>– <i>instanța este greșit alcătuită</i> atunci când sunt încălcate orice prevederi legale în legătură cu compunerea ori constituirea instanței.</p>
Incidentele procedurale referitoare la alcătuirea (compunerea ori constituirea) instanței
<p>1. <i>incompatibilitatea</i> judecătorului (sau a altor participanți la procesul civil), în cazurile expres prevăzute de lege;</p>

2. greșita compunere a instanței dacă:

- a)** la judecată participă un număr mai mic sau mai mare de judecători decât cel prevăzut de lege pentru pricina respectivă;
- b)** un judecător stagiar soluționează o pricină care nu se încadrează în dispozițiile art. 45 alin. (2) din Legea nr. 303/2022 privind statutul judecătorilor și procurorilor;
- c)** completul de judecată este alcătuit cu un judecător suspendat sau eliberat din funcție;

3. greșita constituire a instanței dacă:

- a)** la judecată nu participă procurorul, deși, în cauza respectivă, potrivit legii, concluziile acestuia sunt obligatorii;
- b)** participă la judecată un procuror care este suspendat sau a fost eliberat din funcție;
- c)** nu participă la ședința de judecată greșierul sau, după caz, magistratul-asistent ori asistentul judiciar.

Normele care reglementează compunerea și constituirea instanței**Natură juridică**

- norme de organizare judecătorească;
- norme de ordine publică, cu excepția celor referitoare la incompatibilitatea relativă.

Invocarea greșitei alcătuirii a instanței**Termenul de invocare**

- *regula*: greșita compunere sau constituire a instanței poate fi invocată de oricare dintre părți, de procuror sau de instanță din oficiu, în orice stare a judecării;
- *excepție*: incompatibilitatea relativă a judecătorului, caz în care recuzarea acestuia trebuie solicitată de parte în termenele stabilite de lege.

Mijloacele de invocare a greșitei compuneri sau constituirii a instanței**În fața instanței în care s-a ivit neregularitatea**

- în cazul *incompatibilității (absolute sau relative)* a judecătorului (procurorului, magistratului-asistent, asistentului judiciar, greșierului), este reglementată o *procedură distinctă* de invocare și soluționare (abținerea și recuzarea);
- pentru *orice altă neregularitate*, invocarea se face pe calea *excepției procesuale a greșitei compuneri sau constituirii a instanței*, ce se soluționează de instanță prin încheiere interlocutorie, care poate fi atacată numai odată cu fondul.

În căile de atac

- în *apel sau în recurs*, greșita compunere sau constituire (inclusiv incompatibilitatea judecătorului) a instanței care a soluționat cauza în primă instanță sau, după caz, în apel se poate invoca, în condițiile legii, ca motiv de apel/recurs; în cazul în care instanța de control judiciar găsește motivul respectiv întemeiat, hotărârea atacată va fi anulată, respectiv casată, în vederea rejudecării;

– pe calea *contestației în anulare*, în cazul în care hotărârile instanțelor de recurs, precum și cele ale instanțelor de apel care, potrivit legii, nu pot fi atacate cu recurs au fost pronunțate cu încălcarea normelor referitoare la alcătuirea instanței [art. 503 alin. (2) pct. 1 C.proc.civ.].

1.2. Regulile de compunere a instanței

Compunerea instanței în cadrul judecării în primă instanță

Regula judecătorului unic

– cauzele date, potrivit legii, în competența de primă instanță a judecătoriei, tribunalului și curții de apel se judecă în *complet format dintr-un judecător* [art. 59 alin. (1) teza I din Legea nr. 304/2022 privind organizarea judiciară];

- judecătorii stagiari pot participa, cu vot consultativ, la completurile de judecată compuse dintr-un judecător definitiv [art. 59 alin. (4) din Legea nr. 304/2022 și art. 45 alin. (1) teza I din Legea nr. 303/2022].

Excepție

– pentru cauzele privind *conflictele de muncă și de asigurări sociale*, în primă instanță, completul se constituie *dintr-un judecător și doi asistenți judiciari* [art. 60 alin. (1) teza I din Legea nr. 304/2022].

Compunerea instanței în cadrul judecării în căile de atac

Regula completelor colegiale

– *apelurile* se judecă în complet format din *doi judecători*, cu excepția cazurilor în care legea prevede altfel [art. 59 alin. (3) din Legea nr. 304/2022];

– *recursurile* se judecă în complet format din *trei judecători*, cu excepția cazurilor în care legea prevede altfel [art. 59 alin. (3) din Legea nr. 304/2022]; regula se aplică inclusiv în cazul în care se atacă o hotărâre ce a fost pronunțată de un singur judecător (*de exemplu*, în situația în care, deși a avut loc o judecată de primă instanță, hotărârea nu este supusă apelului, ci direct recursului);

– în cadrul secțiilor Înaltei Curți de Casație și Justiție, în alte materii decât cea penală, completurile de judecată se compun din trei judecători ai aceleiași secții, dacă prin lege nu se prevede altfel; dacă numărul de judecători necesar formării completului de judecată nu se poate asigura, acesta se constituie cu judecători de la celelalte secții, numiți, prin tragere la sorți, de către președintele sau unul dintre cei doi vicepreședinți ai Înaltei Curți de Casație și Justiție, desemnat de președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție [art. 34 alin. (5) și (6) din Legea nr. 304/2022];

– la tribunal și curte de apel, completul de judecată colegial este prezidat, prin rotație, de unul dintre membrii acestuia [art. 57 alin. (2) din Legea nr. 304/2022]; la Înalta Curte de Casație și Justiție, președintele acesteia sau, în lipsa acestuia, unul dintre vicepreședinți prezidează orice complet în cadrul secțiilor, când participă la judecată; președinții de secții pot prezida orice complet de judecată

din cadrul secției, iar ceilalți judecători prezidează prin rotație (art. 37 din Legea nr. 304/2022);

– în cazul *contestației în anulare și al revizuirii* se aplică principiul *accessorium sequitur principale*, astfel că:

- dacă se referă la hotărârile pronunțate în primă instanță de judecătorii, tribunale sau curți de apel, aceste căi de atac se judecă de un singur judecător;
- dacă se referă la hotărâri pronunțate în apel, respectiv în recurs, aceste căi de atac se judecă de un complet format din doi judecători, respectiv din trei judecători;
- determinarea compunerii completului se va face conform legii în vigoare la data începerii procesului finalizat prin hotărârea în legătură cu care s-a formulat una dintre aceste cereri (art. 24 C.proc.civ.).

Cazuri particulare

Compunerea instanței în diferite cazuri particulare

– *acțiunea în anulare declarată împotriva unei hotărâri arbitrale* se judecă de curtea de apel, în completul prevăzut de lege pentru judecata în primă instanță [art. 613 alin. (1) C.proc.civ.];

– pentru *cererea în anulare a ordonanței de plată*, completul se formează din doi judecători [art. 1024 alin. (4) C.proc.civ.];

– în cazul *contestației la titlu, al cererilor de îndreptare a greșelilor materiale, lămurire sau completare, precum și al cererile de constatare a perimării* se aplică principiul *accessorium sequitur principale*, astfel că:

- dacă se referă la hotărârile pronunțate în primă instanță de judecătorii, tribunale sau curți de apel, aceste cereri se judecă de un singur judecător;
- dacă se referă la hotărâri pronunțate în apel, respectiv în recurs, aceste cereri se judecă de un complet format din doi judecători, respectiv din trei judecători;
- determinarea compunerii completului se va face conform legii în vigoare la data începerii procesului finalizat prin hotărârea în legătură cu care s-a formulat una dintre aceste cereri (art. 24 C.proc.civ.).

Compunerea completului de judecată la Înalta Curte de Casație și Justiție în anumite situații particulare

– cauzele în materie disciplinară potrivit legii și alte cauze date în competența lor prin lege, precum și recursurile împotriva hotărârilor de respingere a cererilor de sesizare a Curții Constituționale, pronunțate de un alt complet de 5 judecători se soluționează de *completul de 5 judecători* (art. 26 din Legea nr. 304/2022);

- pentru fiecare an, la propunerea președintelui Înaltei Curți de Casație și Justiție sau, în lipsa acestuia, a unuia dintre vicepreședinți, Colegiul de conducere aprobă numărul și compunerea completurilor de 5 judecători conform prevederilor art. 36 alin. (6) și (9)-(12) din Legea nr. 304/2022, precum și lista de permanență corespunzătoare fiecărui complet;

– pentru soluționarea sesizărilor privind schimbarea jurisprudenței Înaltei Curți de Casație și Justiție și sesizarea Curții Constituționale pentru controlul constituționalității legilor înainte de promulgare, Înalta Curte de Casație și Justiție se constituie în *Secții Unite* (art. 27 din Legea nr. 304/2022);

- pentru aceasta trebuie să fie prezenți cel puțin 2/3 din numărul judecătorilor în funcție, iar decizia poate fi luată numai cu majoritatea voturilor celor prezenți (art. 38 din Legea nr. 304/2022). Președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție sau, în lipsa acestuia, unul dintre vicepreședinți prezidează Secțiile Unite [art. 37 alin. (1) din Legea nr. 304/2022];

– *Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii* este format din [art. 516 alin. (1)-(3) C.proc.civ.]:

- președintele sau, în lipsa acestuia, unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție;
- președinții de secții din cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție;
- 20 de judecători, din care 14 judecători din secția/secțiile Înaltei Curți de Casație și Justiție în a cărei/căror competență intră problema de drept care a fost soluționată diferit de instanțele judecătorești și câte doi judecători din cadrul celorlalte secții; în cazul în care problema de drept prezintă interes pentru două sau mai multe secții, președintele sau, după caz, unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție va stabili numărul judecătorilor din secțiile interesate care vor intra în compunerea completului care soluționează recursul în interesul legii, celelalte secții urmând a fi reprezentate potrivit regulii menționate anterior; atunci când problema de drept nu intră în competența niciunei secții a Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele sau, după caz, unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție va desemna câte cinci judecători din cadrul fiecărei secții, cu respectarea numărului total de judecători prevăzut de art. 516 alin. (1) C.proc.civ.;

– *Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept* este format din [art. 520 alin. (6), (8) și (9) C.proc.civ.]:

- președintele secției corespunzătoare a Înaltei Curți de Casație și Justiție sau un judecător desemnat de acesta;
- 12 judecători din cadrul secției respective; Președintele secției sau, în caz de imposibilitate, judecătorul desemnat de acesta este președintele de complet și va lua măsurile necesare pentru desemnarea aleatorie a judecătorilor; atunci când chestiunea de drept privește activitatea mai multor secții ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele sau, în lipsa acestuia, unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție va transmite sesizarea președinților secțiilor interesate în soluționarea chestiunii de drept; în acest caz, completul va fi alcătuit din președintele sau, în lipsa acestuia, din vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, care va prezida completul, din președinții secțiilor interesate în soluționarea chestiunii de drept, precum și câte 5 judecători din cadrul secțiilor respective desemnați aleatoriu de președintele completului; în

mod corespunzător se va proceda și atunci când chestiunea de drept nu intră în competența niciunei secții a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

1.3. Dispoziții legale referitoare la constituirea instanței

- art. 54 C.proc.civ.: dispozițiile vizând incompatibilitatea se aplică în mod corespunzător și procurorilor, magistraților-asistenți, asistenților judiciari și grefierilor;
- art. 233 alin. (1) lit. m) C.proc.civ.: încheierea de ședință va cuprinde și semnătura membrilor completului și a grefierului;
- art. 305 alin. (1) C.proc.civ.: judecătorul va constata de îndată, prin proces-verbal, starea materială a înscrisului denunțat ca fals, dacă există pe el ștersături, adăugiri sau corecturi, apoi îl va semna, spre neschimbare, și îl va încredința grefei, după ce va fi contrasemnat de grefier și de părți;
- art. 323 alin. (1) teza I C.proc.civ.: mărturia se va scrie de grefier, care va consemna declarația martorului, și va fi semnată pe fiecare pagină și la sfârșitul ei de judecător, grefier și martor, după ce acesta a luat cunoștință de cuprins;
- art. 323 alin. (2) C.proc.civ.: orice adăugiri, ștersături sau schimbări în cuprinsul mărturiei trebuie încuviințate și semnate de judecător, de grefier și martor, sub sancțiunea de a nu fi luate în considerare;
- art. 346 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ.: prezența procurorului la cercetarea la fața locului este obligatorie când participarea acestuia la judecată este cerută de lege;
- normele speciale care stabilesc obligativitatea concluziilor procurorului în anumite materii.

2. Incidentele procedurale privind compunerea sau constituirea instanței

2.1. Incompatibilitatea

2.1.1. Considerații introductive

Noțiune. Domeniul de aplicare

Noțiune

- reprezintă situația în care un judecător nu poate participa la soluționarea unei pricini, în cazurile expres prevăzute de lege;
- este un incident procedural privitor la compunerea sau constituirea instanței.

Domeniul de aplicare

- dispozițiile legale referitoare la motivele de incompatibilitate, precum și la abținere și recuzare se aplică în mod corespunzător și procurorilor, magistraților-asistenți, asistenților judiciari și grefierilor (art. 54 C.proc.civ.);

– în baza altor dispoziții legale, sunt recuzabili și alți participanți la procesul civil, cum ar fi: experții, traducătorii sau interpreții [art. 332 și art. 225 alin. (3) C.proc.civ.], precum și arbitrii (art. 562-563 C.proc.civ.); de asemenea, în faza executării silite, executorii judecătorești pot fi recuzați numai în cazurile și în condițiile prevăzute la art. 42 și urm. C.proc.civ. [art. 653 alin. (1) C.proc.civ.];

– cu excepția asistenților judiciari și a magistraților-asistenți (precum și a arbitrilor), ceilalți participanți la procesul civil menționați mai sus nu pot fi recuzați pentru motivele de incompatibilitate absolută și nici pentru cazul când și-au exprimat părerea cu privire la pricina ce se judecă.

Distincție față de incompatibilitățile privind funcția de magistrat

– incompatibilitatea, ca incident procedural, are ca scop împiedicarea unui judecător, procuror, greșier, magistrat-asistent sau asistent judiciar de a soluționa o anumită pricină sau, după caz, de a participa la soluționarea unei pricini și, deci, se analizează în concret la cazul de speță;

– incompatibilitatea funcției de magistrat are în vedere exercitarea acestei funcții de către oricare dintre persoanele care fac parte din corpul magistraților, ca judecător sau procuror.

Cazurile de incompatibilitate

– legea consacră două categorii de cazuri de incompatibilitate, care sunt de strictă interpretare și aplicare:

1. *cazurile de incompatibilitate absolută* (art. 41 C.proc.civ.), care îl vizează, ca regulă, exclusiv pe judecător;
2. *cazurile de incompatibilitate relativă* (art. 42 C.proc.civ.), care îi pot viza pe judecător, procuror, magistratul-asistent, asistentul judiciar și greșier.

2.1.2. Cazurile de incompatibilitate absolută

1. Judecătorul care a pronunțat o încheiere interlocutorie sau o hotărâre prin care s-a soluționat cauza nu poate judeca aceeași pricină în apel, recurs, contestație în anulare sau revizuire [art. 41 alin. (1) teza I C.proc.civ.]

Obiectivul motivului de incompatibilitate

– acest motiv de incompatibilitate cuprinde două ipoteze și urmărește împiedicarea judecătorului, *în prima ipoteză*, de a fi pus în situația de a-și controla propria hotărâre în cadrul căilor de atac de reformare (apel, recurs), respectiv, *în a doua ipoteză*, de a-și retracta propria hotărâre în cadrul căilor de atac de retractare (contestație în anulare, revizuire).

Condiții

a) judecătorul să fi participat fie la pronunțarea unei *încheieri interlocutorii* în cursul judecății, fie la pronunțarea *hotărârii prin care s-a dezinvestit instanța*, fie la pronunțarea ambelor;

b) aceluiași judecător să îi revină spre soluționare apelul, recursul sau, după caz, contestația în anulare sau revizuirea declarate împotriva hotărârii pronunțate în procesul respectiv;

c) în cadrul apelului sau recursului, să se dezbată din nou, în fața instanței de control judiciar, situațiile juridice rezolvate prin încheierea interlocutorie sau hotărârea prin care s-a dezinvestit instanța, respectiv aceste situații să facă obiectul analizei în cadrul contestației în anulare sau revizuirii; existența acestei condiții rezultă, pentru identitate de rațiune, din teza a II-a de la alin. (1) al art. 41 C.proc.civ., care va fi examinată mai jos;

– din aceste condiții rezultă următoarele:

- *prima ipoteză* a acestui caz de incompatibilitate presupune că un judecător, după ce a pronunțat o încheiere interlocutorie sau o hotărâre în primă instanță sau în apel, este avansat la instanța superioară și, în această calitate, îi revine spre soluționare apelul sau, după caz, recursul declarat împotriva hotărârii respective;

- *a doua ipoteză* presupune că un judecător, după ce a pronunțat o încheiere interlocutorie sau o hotărâre în primă instanță, în apel sau în recurs, este investit să judece, la aceeași instanță, o contestație în anulare sau o revizuire declarată împotriva hotărârii respective;

- cu toate acestea, s-a stabilit, cu titlu obligatoriu, într-un recurs în interesul legii (I.C.C.J., Complet RIL, Decizia nr. 24/2020, M. Of. nr. 144 din 11 februarie 2021), că este, de asemenea, incompatibil judecătorul investit cu *soluționarea unei cereri de revizuire sau de contestație în anulare exercitate împotriva deciziei date în recurs (la a cărei soluționare nu a participat) declarat împotriva deciziei sale din apel*, rațiunea acestei interpretări fiind faptul că, într-o atare situație, judecătorul este pus în situația de a-și controla propria hotărâre, întrucât, deși el trebuie să se pronunțe mai întâi asupra admisibilității căilor extraordinare de atac de retractare prin raportare la condițiile și cazurile strict prevăzute de lege în care pot fi formulate, situația-regulă, potrivit art. 513 alin. (4), respectiv art. 508 alin. (3) C.proc.civ., este a judecării acestor căi de atac într-o singură etapă; nu se poate aprecia la momentul soluționării cererii de abținere asupra șanselor de câștig și pierdere ale cererii de revizuire sau ale contestației în anulare sub aspectul îndeplinirii condițiilor de admisibilitate a acestora, soluție care nu ar concorda cu scopul asigurării imparțialității obiective;

- în același recurs în interesul legii, instanța supremă a stabilit că, în cazul în care judecătorul este investit să judece o cale extraordinară de atac de retractare împotriva unei decizii date tot într-o cale extraordinară de atac de retractare exercitată succesiv împotriva hotărârii sale din apel sau recurs, nu sunt aplicabile prevederile art. 41 alin. (1) teza I C.proc.civ., dacă din circumstanțele particulare ale litigiului reiese în mod evident că acesta nu este pus în situația de a-și evalua, direct sau indirect, propria hotărâre; această evaluare trebuie făcută astfel încât să fie oferite suficiente garanții pentru a se exclude orice îndoială

legitimă cu privire la imparțialitatea judecătorului, așa cum este văzută de un observator obiectiv;

- judecătorul care a pronunțat *hotărârea prin care s-a dezinvestit instanța va fi întotdeauna incompatibil* să soluționeze apelul sau recursul ori, după caz, contestația în anulare ori revizuirea declarate împotriva acestei hotărâri;

- în schimb, judecătorul care nu a pronunțat decât *una sau mai multe încheieri interlocutorii* în cursul procesului finalizat prin hotărârea atacată cu una dintre aceste căi de atac nu ar fi incompatibil decât dacă situațiile juridice rezolvate prin încheierile interlocutorii respective ar urma să se dezbată din nou, în urma declarării apelului sau recursului, în fața instanței de control judiciar, respectiv ar face obiectul analizei în cadrul soluționării căii de atac de retractare;

Exemplu:

- judecătorul care a respins excepția de necompetență teritorială a primei instanțe, fără a pronunța și hotărârea atacată, nu este incompatibil să soluționeze apelul declarat împotriva acestei hotărâri dacă, în apel, nu este criticată soluția cu privire la excepția respectivă.

- spre deosebire de situația în care se poate reține incompatibilitatea judecătorului care pronunță una sau mai multe *încheieri interlocutorii* (care soluționează probleme litigioase ca și o hotărâre de fond; *de exemplu:* încheierea de admitere în principiu a cererii de partaj, cea prin care se respinge o excepție procesuală peremptorie), acest caz de incompatibilitate *nu este aplicabil* dacă judecătorul sesizat ulterior cu apelul, recursul sau, după caz, contestația în anulare ori revizuirea împotriva hotărârii prin care s-a dezinvestit instanța, nu a participat, în cursul judecății, decât la pronunțarea uneia sau mai multor *încheierii preparatorii* prin care s-au rezolvat situații precum amânarea judecății pentru lipsa uneia dintre părți nelegal citate sau pentru a acorda părții posibilitatea de a achita taxa judiciară de timbru etc.

2. Judecătorul care a pronunțat o încheiere interlocutorie sau o hotărâre prin care s-a soluționat cauza nu poate judeca aceeași pricină după trimiterea cauzei spre rejudecare, cu excepția cazului în care este chemat să se pronunțe asupra altor chestiuni decât cele dezlegate de instanța de apel sau, după caz, de recurs [art. 41 alin. (1) teza a II-a C.proc.civ.]

Obiectivul motivului de incompatibilitate

– acest motiv de incompatibilitate se justifică prin intenția legiuitorului de a asigura condiții optime pentru rejudecarea fondului după anulare/casare, evitând situația ca judecătorul care a dat hotărârea ce ulterior a fost anulată/casată să pronunțe aceeași soluție și după rejudecare, numai din dorința de a-și menține punctul de vedere.

b) fie instanța de la domiciliul ales, fie instanța competentă potrivit legii, dacă alegerea s-a făcut numai în favoarea celui ce va introduce cererea de chemare în judecată (a reclamantului).

VII. MIJLOACELE PROCEDURALE DE INVOCARE A NECOMPETENȚEI

1. Invocarea necompetenței în cursul judecării în fața instanței a cărei competență se contestă

1.1. Excepția de necompetență

Noțiune	
– reprezintă mijlocul procesual prin care se contestă, în cursul judecării, competența instanței sesizate, indiferent că este vorba de judecata în primă instanță sau de judecata unei căi de atac.	
Clasificarea necompetenței în funcție de regimul juridic al invocării excepției de necompetență (art. 129 C.proc.civ.)	
Necompetența de ordine publică (numită și necompetența absolută)	Necompetența de ordine privată (numită și necompetența relativă)
– intră în această categorie: a) necompetența generală (și necompetența internațională) a instanțelor judecătorești; b) necompetența materială (inclusiv necompetența unei secții specializate sau a unui complet specializat); c) necompetența teritorială exclusivă.	– intră în această categorie: a) necompetența teritorială de drept comun; b) necompetența teritorială alternativă, cu excepția cazurilor în care normele de competență teritorială alternativă (sau chiar de drept comun) sunt de ordine publică.
Condițiile invocării excepției de necompetență	
Excepția de necompetență absolută	Excepția de necompetență (teritorială) relativă
Cine o poate invoca	
– oricare dintre părți, procurorul, când participă la judecată, sau instanța, din oficiu.	– doar pârâțul; – partea (reclamantul) care a făcut cererea la o instanță necompetentă relativ nu va putea cere declinarea competenței [art. 130 alin. (4) C.proc.civ.].
Termenul în care se poate invoca	
– în orice stare a pricinii (etapă a judecării), chiar și direct în căile de atac, în cazul necompetenței generale și al ne-	– prin întâmpinare sau, dacă întâmpinarea nu este obligatorie, cel mai târziu la primul termen de judecată la care

<p>competenței internaționale [art. 130 alin. (1) și art. 1071 alin. (2) C.proc.civ.];</p> <p>– până la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe și pot pune concluzii, în cazul necompetenței materiale (inclusiv în cazul necompetenței secției specializate sau a completului specializat), precum și al necompetenței teritoriale de ordine publică (exclusive) [art. 130 alin. (2) C.proc.civ.].</p>	<p>părțile sunt legal citate în fața primei instanțe și pot pune concluzii, în cazul necompetenței teritoriale de ordine privată (relative) [art. 130 alin. (3) C.proc.civ.], sub sancțiunea decăderii;</p> <p>– excepția de necompetență relativă trebuie invocată înaintea altor excepții și, oricum, în cazul în care întâmpinarea nu este obligatorie, înainte de a se intra în etapa cercetării procesului, sub sancțiunea decăderii.</p>
Condiția privind posibilitatea părților de a pune concluzii	
<p>– întrucât dispozițiile art. 130 alin. (2) și (3) C.proc.civ. nu disting în privința aspectului asupra căruia părțile ar putea să pună concluzii, acesta poate privi atât fondul drepturilor deduse judecății, cât și o excepție procesuală sau orice alt incident procedural ce implică însă o judecată, iar nu o amânare (de pildă, o cerere de suspendare facultativă a judecății etc.);</p> <p>– părțile nu au posibilitatea să pună concluzii asupra chestiunilor menționate anterior ori de câte ori judecarea cauzei se amână din diverse considerente (lipsa de apărare, lipsa confirmării cererii de chemare în judecată semnate doar de către minor, lipsa dovezii calității de reprezentant a persoanei semnatare a cererii de chemare în judecată, lipsa semnării actului de procedură când partea nu este prezentă etc.);</p> <p>– toate părțile din litigiu trebuie să poată pune concluzii, iar nu numai cea care ar avea dreptul să invoce excepția procesuală (<i>de exemplu</i>, pârâțul nu este decăzut din dreptul de a invoca excepția de necompetență teritorială de ordine privată, dacă, la primul termen de judecată acordat în cauză, la care părțile sunt legal citate, reclamantul solicită amânarea judecării cauzei pentru lipsă de apărare, iar această cerere este încuviințată de către instanță).</p>	
Obligația verificării din oficiu a competenței de ordine publică de către prima instanță	
<p>– în cadrul judecății în primă instanță, judecătorul este obligat, din oficiu, să verifice și să stabilească dacă instanța sesizată este competentă general, material și teritorial să judece pricina [art. 131 alin. (1) C.proc.civ.];</p> <p>– <i>ca regulă</i>, instanța va verifica numai respectarea normelor de competență de ordine publică, nu și a celor de ordine privată, întrucât, deși art. 131 alin. (1) C.proc.civ. face vorbire de competența teritorială, fără a face distincție între competența teritorială de ordine publică și cea de ordine privată, necompetența de ordine privată nu poate fi invocată decât de către pârât;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>excepție</i>: în materie necontencioasă, instanța își verifică din oficiu competența, chiar dacă este de ordine privată, putând cere părții lămuririle necesare 	

[art. 529 alin. (1) C.proc.civ.], deci, inclusiv competența teritorială, chiar și în acele cazuri în care, potrivit dreptului comun, aceasta ar fi relativă;

– instanța judecătorească, sesizată cu o cauză cu privire la care s-a încheiat o convenție arbitrală, își va verifica propria competență și se va declara necompetentă numai dacă părțile sau una dintre ele solicită aceasta, invocând convenția arbitrală [art. 554 alin. (1) C.proc.civ.];

– verificările trebuie efectuate de instanță la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe și pot pune concluzii, pe baza elementelor existente la dosarul cauzei;

- în mod excepțional, în cazul în care pentru stabilirea competenței sunt necesare lămuriri ori probe suplimentare, judecătorul va pune această chestiune în discuția părților și va acorda un singur termen în acest scop [art. 131 alin. (2) C.proc.civ.];

- chestiunea competenței trebuie pusă în discuția părților, care au posibilitatea de a invoca excepția de necompetență materială și teritorială exclusivă chiar la termenul respectiv, potrivit art. 130 alin. (2) C.proc.civ.;

– dacă instanța constată că are competența de a soluționa cauza, va consemna aceasta (inclusiv temeiurile de drept pentru care constată competența instanței sesizate) într-o încheiere, care are caracter interlocutoriu [art. 131 alin. (1) C.proc.civ.].

Recurs în interesul legii:

➔ A se vedea, în acest sens, I.C.C.J., Complet RIL, Decizia nr. 31/2019 (M. Of. nr. 133 din 19 februarie 2020).

Consecințele neinvocării excepției de necompetență în condițiile prevăzute de lege

– *recurs în interesul legii:* în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 131 C.proc.civ., *instanța investită prin hotărârea de declinare a competenței poate invoca necompetența materială procesuală dacă instanța care și-a declinat competența în favoarea sa nu a invocat excepția de necompetență în termenul legal, indiferent dacă această din urmă instanță se declarase sau nu competentă prin încheiere interlocutorie pronunțată potrivit prevederilor art. 131 alin. (1) C.proc.civ.* (I.C.C.J., Complet RIL, Decizia nr. 31/2019, M. Of. nr. 133 din 19 februarie 2020); în motivare, instanța supremă a reținut, printre altele:

- dacă excepția de necompetență nu a fost invocată în condițiile menționate mai sus, atunci necompetența instanței sesizate se acoperă definitiv, cu consecința pentru instanța sesizată a definitivării competenței de soluționare a cauzei cu care a fost sesizată, în baza dispozițiilor art. 130 alin. (2) sau (3) C.proc.civ. (parag. 64);

- dacă prima instanță invocă excepția necompetenței materiale procesuale după momentul prevăzut expres în art. 131 C.proc.civ., instanța ulterior investită își poate declina competența în favoarea primei instanțe, motivând că această instanță a devenit competentă să soluționeze cauza ca urmare a pro-

nunțării unei încheieri interlocutorii prin care a reținut că este competentă material (parag. 74);

- în ipoteza în care lipsește această încheiere interlocutorie prin care s-a reținut competența, al cărei caracter este obligatoriu, conform art. 131 alin. (1) C.proc.civ., neinvocarea în termen a excepției de necompetență constituie o consolidare a competenței în favoarea instanței sesizate, fapt ce nu poate fi ulterior ignorat (parag. 75).

Procedura de soluționare a excepției de necompetență

– când în fața instanței de judecată se pune în discuție competența acesteia, din oficiu sau la cererea părților, ea este obligată să stabilească instanța judecătorească competentă ori, dacă este cazul, un alt organ cu activitate jurisdicțională competent [art. 132 alin. (1) C.proc.civ.];

– excepția de necompetență este o excepție de procedură, care se rezolvă înainte de administrarea probelor, respectiv, în cazul în care excepția de necompetență generală a instanțelor judecătorești este invocată în cursul procesului, înainte de discutarea fondului pretenției formulate de reclamant;

– excepția trebuie pusă, în mod obligatoriu, în discuția părților.

Soluțiile care pot fi pronunțate de instanță cu privire la excepția de necompetență

Respingerea excepției [art. 132 alin. (2) C.proc.civ.]

– se dispune prin încheiere cu caracter interlocutoriu (deci care leagă instanța, nemaiputându-se reveni asupra ei), care poate fi atacată numai odată cu hotărârea pronunțată în cauză;

– instanța se declară competentă și rămâne investită cu cauza.

Jurisprudență:

➔ Posibilitatea de a ataca încheierea prin care instanța se declară competentă odată cu hotărârea pronunțată în cauză, potrivit art. 132 alin. (2) C.proc.civ., nu repune partea în termenul de invocare a necompetenței materiale a primei instanțe, ci are ca premisă invocarea unei astfel de excepții în termenul legal, excepție care să fi fost soluționată nefavorabil de către prima instanță. Prin urmare, neinvocarea excepției necompetenței materiale a primei instanțe în termenul de decădere prevăzut la art. 130 alin. (2) C.proc.civ. nu dă părții dreptul să susțină necompetența materială direct în apel, în raport cu dispozițiile art. 132 alin. (2) C.proc.civ. (I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 497 din 8 martie 2016, www.scj.ro).

Admiterea excepției [art. 132 alin. (3) și (4) C.proc.civ.]

– se dispune atunci când instanța constată că nu are, potrivit legii, competența de a soluționa cauza cu care a fost sesizată, putând fi incidentă una dintre următoarele ipoteze:

1. litigiul este de competența unei alte instanțe judecătorești sau a unui alt organ cu activitate jurisdicțională ori, prin convenția arbitrală, părțile au convenit ca litigiile dintre ele să fie supuse soluționării unei anumite instanțe aparținând arbitrajului instituționalizat [art. 554 alin. (1) C.proc.civ.];

▪ în această ipoteză, instanța va dispune *declinarea competenței* în favoarea instanței judecătorești, organului cu activitate jurisdicțională sau organizației ori instituției pe lângă care funcționează arbitrajul instituționalizat, instanța fiind obligată să indice instanța judecătorească competentă sau organul cu activitate jurisdicțională competent [art. 132 alin. (1) C.proc.civ.];

2. fie cererea este de competența unui organ fără atribuții jurisdicționale, fie părțile au convenit ca litigiile dintre ele să fie supuse arbitrajului ad-hoc [art. 554 alin. (1) C.proc.civ.];

▪ în această ipoteză, instanța va dispune *respingerea cererii ca inadmisibilă întrucât este de competența unui organ fără activitate jurisdicțională, respectiv ca nefiind de competența instanței judecătorești*;

3. competența aparține unui organ de jurisdicție dintr-un alt stat, fie alt stat membru al Uniunii Europene, fie un stat terț;

▪ în această ipoteză, instanța va dispune *respingerea cererii ca nefiind de competența instanțelor române*.

Regimul juridic al hotărârii prin care este admisă excepția de necompetență

Hotărârea de declinare de competență

– declinarea de competență se dispune printr-o hotărâre (sentință sau decizie) care *nu este supusă niciunei căi de atac* [art. 132 alin. (3) C.proc.civ.] (nici căilor de atac de reformare, nici căilor de atac de retractare);

– hotărârea de declinare de competență are același regim juridic și în cazul procedurilor speciale, cu excepția situației în care, în procedura specială, ar exista o normă expresă referitoare la soluția ce se pronunță în cazul necompetenței;

Exemplu:

➢ dacă instanța sesizată cu o cerere de ordonanță președințială își declină competența, va pronunța o sentință care nu este supusă niciunei căi de atac, iar nu o sentință supusă apelului, în condițiile art. 1000 alin. (1) C.proc.civ.

– hotărârea de declinare de competență dezinvestește instanța care a pronunțat-o și învestește instanța (sau alt organ cu activitate jurisdicțională) în favoarea căreia s-a pronunțat declinarea de competență;

– trimiterea dosarului la instanța apreciată ca fiind competentă (sau la alt organ cu activitate jurisdicțională) se va face de îndată, din oficiu, de instanța care și-a declinat competența;

– actele de procedură îndeplinite de instanța necompetentă sunt lovite de nulitate [art. 179 alin. (1) C.proc.civ.], cu excepția dovezilor administrate în fața instanței necompetente, care rămân câștigate cauzei și nu vor fi refăcute de instanța competentă, investită cu soluționarea cauzei în urma declinării, decât pentru motive temeinice (art. 137 C.proc.civ.);

– hotărârea de declinare are autoritate de lucru judecat numai în ceea ce privește instanța care se dezinvestește; instanța arătată ca fiind competentă prin hotărârea de declinare nu este ținută de efectele acestei hotărâri, astfel încât ea va putea, la rândul ei, să își decline competența.